

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

УДК 94 (=411.16) «1881/1941» : 930.1

ЄВРЕЙСЬКІ МІЖНАРОДНІ ТА МІЖКОНТИНЕНТАЛЬНІ МІГРАЦІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ

Маріанна Ласінська

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Україна, 54030, м. Миколаїв, вул. Нікольська, 24
e-mail: mariannalasincka@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6852-4850>

Наприкінці ХІХ – першій половині ХХ ст. єврейські міжконтинентальні міграції стали одним з центральних аспектів політичного, економічного, культурного та соціального розвитку світу, що змінювався. Стислий огляд зарубіжної літератури щодо єврейських міжнародних і міжконтинентальних міграцій упродовж ХІХ – першої половини ХХ ст. свідчить про те, що дана тема знаходиться ще далеко від свого вирішення і вимагає подальшої розробки та нових розвідок.

Ключові слова: єврейські поселенці, перша та друга алія, бібліографія, міжконтинентальна та міжнародна міграція

Глобалізація світу, складні геополітичні процеси, що супроводжують розвиток людства останні 100 років сприяють активізації міжнародних і міжконтинентальних міграцій різних груп населення по всій Земній кулі. Масштабні переселення людей призводять до значних економічних, політичних, культурних змін у розвитку країн, як донорів, так і реципієнтів. Одним з надзвичайно важливих чинників подібних метаморфоз став процес міграції єврейського населення, як у межах Європейського континенту, так і за його кордони, до різних частин світу (Північна та Південна Америки, Близький Схід, Африка тощо) наприкінці ХІХ – у першій пол. ХХ ст. З'ясування причин, напрямків, характеру, масштабів міграційних потоків, встановлення їх періодизації та хронології, а також визначення наслідків є актуальним питанням сучасної історичної науки.

Незважаючи на те, що зарубіжна історіографія достатньо ґрунтовно вивчає проблему переселення єврейського етносу в означений період, її основні досягнення лишаються майже невідомими українському науковому загалу. Вирішення даного питання стало основною метою нашого дослідження. Стаття є продовженням циклу нарисів автора, присвячених вивченню міжнародних і міжконтинентальних

міграцій єврейського населення кінця ХІХ – початку ХХ ст. [1-7, 11].

Дослідження питання історії єврейських міжнародних і міжконтинентальних міграцій кінця ХІХ – початку ХХ ст. має тривалу традицію. Перші праці, присвячені вивченню даної проблеми, почали виходити ще з кінця ХІХ ст. Доцільним вважаємо розпочати наш історіографічний огляд з видання 1909 р. «Єврейське питання: його дійсне, легке та швидке вирішення», опублікованого у м. Манчестер. У нарисі вміщено перелік освітньої та соціальної допомоги, котра протягом багатьох років надавалася єврейським переселенцям в Англії. Розглядаються різні аспекти єврейського питання. Вказується перелік визначальних моментів, котрі впливали на життя євреїв-поселенців: інтерв'ю з Турецькими парламентарськими делегатами в Англії; перелік документів приготованих для російського уряду, що мали відношення до єврейського питання в Росії; звіт приватної конференції Єврейської територіальної громади; звіт масової зустрічі євреїв, що тривала у павільйоні Лондонського театру, який, на додачу, містив значну частину критичних нарисів з приводу оцінки різних аспектів єврейських міграцій. У книзі вміщено: деякі практичні рекомендації по вирішенню

еврейського питання; серія інтерв'ю з двома єврейськими делегатами та з доктором Ригою Тевфіком Беєм – неевреєм, котрий багато зробив для єврейського народу в межах Османської імперії та поза нею.

Відмічається, що незважаючи на докладені зусилля, пропозиція про надання можливості чисельній єврейській громаді мати автономію та власний уряд в Османській імперії, до складу котрої входили палестинські землі, не була почута, а ні підтримана. Згадувані вище документи російського походження містили інформацію про досвід можливостей асиміляції євреїв до середовища місцевого населення за різними напрямками при збереженні єврейської унікальності, акцентуації на наявності єврейських релігійних шкіл, лікарень, реабілітаційних будинків, благодійних та інших подібних організацій, для збереження податків, усунення легалізованих засобів з метою збільшення секретних зборів з доходів громади, при тимчасовому припиненні діяльності спеціальних єврейських спільнот.

У роботі запропоновано ідею створення єврейської автономії у межах Османської імперії (регіон Месопотамії) на засадах сформованих і випробуваних Російським урядом протягом XIX ст. практик для компактного проживання юдеїв. Єврейське питання визнається унікальним в історії світової цивілізації, коли протягом віків юдеї не мали власної держави, але зуміли зберегти власну самобутню національну культуру, релігію, традиції та не розчинитися у навколишньому соціумі.

Наголошується, що протягом останнього десятиліття XIX – першого десятиліття XX ст. ідея створення незалежної безпечної для життя єврейської держави є надзвичайно популярною та підтримуваною у середовищі заможних євреїв, таких як сер Мойсей Монтефйорі та барон де Гірш. Останній робив величезні фінансові внески для пошуку зручної та безпечної території для майбутнього облаштування юдейської держави. Два десятиліття марних зусиль втім призвели до отримання корисного досвіду, методів і напрямків за якими могли бути здійснені міграції єврейського населення. Визначені основні характеристики, необхідні для будь-якої землі, на котру можуть переселитися юдеї. Перш за все, така територія має бути безпечною та зручною для реалізації комерційних інстинктів, притаманних єврейській нації. Також наголошено на необхідності викупу землі Ізраїлю. Визначені дві основні помилки, котрих припустилися євреї у процесі пошуку землі для переселення наприкінці XIX

– початку XX ст. По-перше, мігранти орієнтувалися на аграрні країни, при цьому забуваючи, що основною характерною рисою ментальності єврейської нації є ведення комерційних справ. По-друге, спроби забезпечення автономії для євреїв-поселенців від самого початку були нездійсненими, оскільки статус автономії, у принципі, не мав прецедентів надання групам переселенців або колоністів. Враховуючи дані помилки, автор пропонує не втрачати надії та шукати подальші можливості для переселення євреїв з можливістю отримання власної держави [9].

Цікавим є «Меморандум, підготовлений Лігою Вільної землі для єврейської територіальної колонізації на розгляд делегатів конференції міжнародних біженців в Евіані», опублікований у Лондоні в липні 1938 р. На першій сторінці документу розміщено звернення «Голові та делегатам конференції біженців в Евіані». Публікація повідомляє, що конференцію було зібрано з ініціативи президента Рузвельта для вирішення проблем мігрантів силами керівництва та міжнародного співробітництва.

У меморандумі відмічається, що наявним є переслідування євреїв Німеччини напередодні Другої світової війни, масштаби котрого порівнюються з роботою іспанської інквізиції по знищенню іновірців доби Середньовіччя. Тому вноситься пропозиція країнам Європи приймати на своїй території біженців єврейського походження, надаючи їм можливість для самовідновлення у нових умовах. Засуджується расова дискримінація, котрій підлягають всі без винятку євреї, молоді, старі, жінки та діти від нацистів.

Також підняті питання виходу євреїв з Румунії та Польщі. Відзначається важлива роль Єврейського комітету допомоги та Всесвітньої сіоністської організації, котрі надали можливість багатьом тисячам євреїв виїхати у безпечні країни та Палестину, де мігранти особливо молодого покоління отримали дім і безпечний заробіток. Але навіть разом цих заходів замало для того щоб врятувати не просто окремі єврейські родини, а цілі общини. Оскільки з самої тільки Польщі існувала необхідність вивозити близько 40000 єврейських біженців на рік, і таку кількість мігрантів не в змозі була абсорбувати Палестина, куди і так виїздило безліч євреїв з різних європейських країн у штатному режимі. Тому з'явилася нагальна потреба знайти іншу велику територію для компактного розселення євреїв у Великій Британії, чи іншій країні, таку, щоб відповідала наступним критеріям: територія мусила бути достатньо

великою, щоб прийняти наявних біженців і тих, які з'являться у перспективі, при цьому не створюючи конкуренцію місцевому населенню; міграційні рухи не мали бути політично спрямованими, а для біженців створювалися б умови, коли вони відчуватимуть себе громадянами держави, котра надала територію; життя переселенців мало бути спланованим та облаштованим на підґрунті ведення сільськогосподарства, зайняття ремісництвом і виробництвом; колонізація мусила відбуватися за підтримки бізнесу та фінансових інституцій, а також єврейських общин. На допомогу в облаштуванні такої території мусила прийти значна кількість чоловіків і жінок, а самі переселенці принесуть економічну вигоду країні-реципієнту. Наприкінці публікації вміщено заклик до народів і країн світу протидіяти злу та зберегти права і, загалом, життя євреїв Європи [12].

У 1938 р. в Торонто (Канада) Джеймс Вільям Паркерс опублікував роботу «Як російські євреї потрапили на Захід» при сприянні Комітету єврейського співробітництва з неєвреями. Книгу автор розпочав з опису буття величезної кількості єврейського населення, що проживало на території від Балтійського узбережжя до Північного Причорномор'я протягом XIX – першої третини XX ст.

Складнощі на загальнодержавному рівні, котрі чи не щодня супроводжували життя єврейської общини, часто змушували її членів приймати християнство, як запоруку позбавлення від значної кількості проблем. Ситуація особливо загострилася після вбивства у 1881 р. імператора Олександра II, винуватцями в якому визнані євреї. Розпочалися сумнозвісні єврейські погроми, що призвело до початку великої міграції юдеїв на Захід, за межі Російської імперії. Ці процеси порушили баланс існування західного єврейства, котре було майже повністю асимільоване у країнах проживання, інтегроване в їх життя, окрім, хіба що, збереження власної релігії.

Емігранти з Російської імперії, вихідці з гетто, традиційних єврейських общин повертали емансиповану західну єврейську спільноту до минулого. За останніх 20 років XIX ст. кількість єврейського населення Сполучених Штатів Америки зростає з 230 тис. до 1 млн., а Англії з 90 до 200 тис. осіб. Автор зазначає, що нові емігранти сильно відрізнялись від тих, хто виїздив до Америки у попередні міграційні хвилі, іспанських євреїв, котрі розпочали процес заселення континенту у середині XVII ст. та німецьких євреїв, які прослідували за ними.

Перш за все, ця різниця полягала у масштабності виїзду російських євреїв, кількість яких значно перевищувала іспанську та німецьку хвилі.

Переселенцям доводилося змінювати свої професійні навички у відповідності до потреб приймаючої держави. Стандарти життя переселенців на новому місці були дуже низькими, але вони достатньо швидко пристосувалися до нових умов, так що коли наступна хвиля біженців з Російської імперії, після чергових погромів 1905 р., хлинула на Захід, роботу їм вже надавали емігранти першої хвилі. Друга алія, у цілому, характеризувалася глибокою ненавистю до Росії. Переселенці добре володіли кількома мовами: від їдиш і російської до англійської, німецької, французької розмовного та писемного рівнів. Усі ці прояви були тільки однією стороною медалі єврейської еміграції. З іншого боку, в умовах коли більшу частину з мігруючих представників єврейських общин наприкінці XIX – на початку XX ст. становили вихідці з Російської імперії, традиції життя класичного російського гетто перекочували до Лондону, Нью-Йорку та будь-куди, слідом за євреями-переселенцями. Разом з цим єврейські літературні, культурні, наукові здобутки ставали частиною досягнень країні-реципієнтів, неодмінно збагачуючи їх літературу, культуру, науку, тощо [13].

Одним з видатних англійських вчених, котрий займався вивченням єврейського питання, став доктор філософії Джеймс Вільям Паркерс. Він займався єврейськими студіями від свого навчання в Оксфорді, коли вперше познайомився з явищем антисемітизму. У 1929 р. він вперше зібрав Конференцію єврейських і неєврейських організацій у м. Бервілі. Доктор Дж. Паркерс організував роботу у напрямку вивчення єврейського питання разом зі студентами у Німеччині у 1933 р. У тому ж таки році доктор Дж. Паркерс відвідав Канаду та Сполучені Штати Америки з лекціями по єврейсько-християнських стосунках. У 1934 р. Дж. Паркерс активно займався науковим вивченням, публікацією результатів дослідження та лекторською діяльністю переважно у галузі єврейських студій. У 1930 р. доктор Дж. Паркерс опублікував книгу «Євреї і його сусіди», а у 1938 р. – зробив її друге перевидання. У 1934 р. видав книгу «Конфлікт церкви та синагоги», у 1936 р. – «Ісус, Павло та євреї», а у 1938 р. – «Євреї у середньовічній общині». Більше того для університетської домашньої серії видань ним були підготовлені: «Протоколи старійшин Сіону» та «Євреї у модерному світі» [13].

У квітні 1934 р., внаслідок проведеного семінару з єврейсько-неєврейських стосунків у Торонто, був сформований Комітет єврейсько-неєврейських взаємовідносин. До комітету входило 50 перманентних членів з числа неєврейських християнських общин і різноманітних єврейських груп. У 1934 р. на семінарі Гона Х.А. Брюса, правителя Онтаріо комітет опублікував адрес доставки для прийому та поширення публікацій, що стосувались просування ідей для кращого взаєморозуміння між юдеями та християнами. Кореспонденцію та коментарі надсилали до комітету на поштову скриньку № 181 у Торонто [13].

У 2006 р. було опубліковано ґрунтовну збірку наукових нарисів «Єврейські міграції до Південної Африки. Записи тимчасового притулку для бідних євреїв 1885-1914» [10]. Видання, окрім вступу, містить статті: «Тимчасовий притулок для бідних євреїв та мігрантів до Південної Африки у 1885-1914 рр.», «Дані про розвиток Тимчасового притулку для бідних євреїв», «Перелік імен, що з'являються в Тимчасовому притулку для бідних євреїв», «Розвиток Південноафриканського єврейського банку даних коріння», «Список додаткових імен мігрантів, включених до бази даних Тимчасового притулку для бідних євреїв».

Книгу побудовано на аналізі нових, ще жодного разу не публікованих оригінальних матеріалів. З відкриттям Суецького каналу в 1869 р. стали можливими пересування європейців на територію Індії та Далекого Сходу з комерційною метою. У 1880-1890-х рр. міграційні рухи у цьому напрямку набувають постійного характеру. Одним з кінцевих пунктів призначення стає Південна Африка. Зі Східної Європи на територію Великої Британії переселялась значна частина євреїв-емігрантів, котрі згодом мігрували до Палестини та Південної Африки. Так само, як і в інших приймаючих країнах, тут юдеї-переселенці значно впливали на розвиток місцевої економіки, культури тощо. Автори збірки: Марк Блумберг – асистент проекту в Центрі вивчення єврейської міграції та генеалогії при Центрі єврейських студій і досліджень Ісака та Джесі Каплан у Кейптаунському університеті; Ніколас Дж. Еванс – молодший науковий співробітник у Центрі вивчення єврейської міграції та генеалогії при Центрі єврейських студій і досліджень Ісака та Джесі Каплан у Кейптаунському університеті, котрий отримав свій науковий ступінь у Центрі приморських історичних студій Гальського університету з Європейських трансміграційних потоків крізь Великобританію

у 1836-1914 рр., займався розвитком шотландської еміграційної бази даних, також читав курси лекцій зі студювання історії рабства в Інституті імені Уїлберфорса з вивчення рабства й емансипації у Гальському університеті; Шауль В. Ізров – керівник проекту вивчення єврейської міграції та генеалогії при Центрі єврейських студій і досліджень Ісака та Джесі Каплан у Кейптаунському університеті, член засновник і почесний віце-президент Товариства єврейської генеалогії у Великій Британії, співзасновник і президент Південноафриканської спеціалізованої (з генеалогії) групи, автор книги – «Голокост у Литві, 1941-1945», співавтор – «Книги пам'яті» (Гефен, Єрусалим, 2002), «Єврейське коріння» та «Південна Африка» в Авотайну путівнику по єврейській генеалогії (Тінек, Нью-Йорк, 2003); Обрі Ньюман – почесний професор історії в Лестерському університеті, почесний асоційований директор Центру вивчення Голокосту імені Стенлі Бертона, колишній президент Єврейського історичного товариства в Англії, відповідав за вивчення списків тимчасового притулку для бідних євреїв у період 1896-1914 рр., автор робіт «Міграційні патерни» (Лондон, 1996) і «Міграція і розселення» (Лондон, 1970); Грехам Сміт – науковий співробітник Лестерського університету, автор комп'ютерних методів дослідження в історії, зокрема, генеалогії та ранжування історичних баз даних.

У книзі опублікованій у 2014 р. у Стенфорді в штаті Каліфорнія (США) під назвою «На необіцяній землі: єврейська міграція до Палестини на початку ХХ століття» за авторством Гара Елроя містяться наступні розділи: передмова: алія та міграції; три революції та погроми; прийняття рішення; профіль іммігрантів; подорож до Палестини; адаптація та акліматизація на новій землі; життя у Палестині; висновки.

У передмові автор ділиться власними спогадами й історією своєї родини у контексті розвитку сіоністських рухів. Книгу присвячено великій єврейській міграції зі Східної Європи 1881-1914 рр., котру Гар Елрой називає найбільш значущою подією в історії єврейського народу модерної доби, протягом якої більше 2,5 млн. євреїв підлягали переселенню. Для єврейського народу дана міграційна хвиля мала потужні демографічні, соціальні та культурні наслідки, а також спричинила формування нових єврейських осередків життя у тих місцях, де їх раніше не було та позначилася втраченою значення старих центрів розселення юдеїв у Східній Європі, аж до їх повного знищення

у часи Другої світової війни. Таким чином було сформовано два надзвичайно потужних єврейських осередки у майбутній Державі Ізраїль і Сполучених Штатах Америки. Для єврейських общин у цих двох країнах 1881-1914 рр. стали роками формуючого періоду, коли засновницькі тенденції набирали обертів. Створюється прошарок нової соціальної еліти, яка розподіляється за двома напрямками, релігійним та економічним.

Не дивлячись на вище зазначене, в Ізраїлі й Америці формуються дві зовсім різні історіографічні традиції, які навіть презентуючи одну й ту саму подію подають часто протилежні погляди на її інтерпретацію. Навіть в питаннях висвітлення єврейських міграційних рухів кінця XIX – початку XX ст. одна з них – подавала історію переселення до Сполучених Штатів Америки, а інша – до Палестини. Ці два історіографічні напрямки не перетинались та існували один окремо від одного. Так емігранти, що переїздили до Палестини, керувалися ідеологією, у той час як переселенці до США – економічними міркуваннями. У Палестині іммігранти будували власну модель єврейської держави, а в США підвищували свій економічний статус інтегруючись до існуючих традицій у місцевому суспільстві.

Окрім того, сіоністська історіографічна традиція, у будь-що, уникала згадки про американський міграційний напрямок, нівелюючи його значення. Матеріали з вивчення процесів переселення євреїв Східної Європи на Північноамериканський континент майже не перекладалися на іврит, тому лишалися осторонь уваги ізраїльських дослідників. Період 1881-1914 рр. увійшов до історіографії під назвою «період великої міграції», у сіоністській історіографії його було розподілено на дві частини: «перша алія» – 1881-1903 рр. та «друга алія» 1904-1914 рр. Хвилі переселення до Палестини характеризуються радше якістю, ніж кількістю, та мають ідеологічну спрямованість. Характеристики першої та другої алії подаються відірвано від контексту часу та місця їх перебігу. Для ліквідації вказаного недоліку Гар Елрой намагається провести ревізію сіоністської історіографії та переглянути усталені у ній норми вивчення єврейських міграційних процесів 1881-1914 рр. Автор визначає три основних компоненти, що характеризують будь-які міграційні процеси: причини, через які мігранти змушені покинути країну народження; складнощі, що супроводжують переселенців у процесі переїзду та закріплення на новій землі; ступінь інтеграції емігрантів до нового со-

ціального середовища [8].

Складні соціально-економічні та політичні обставини на території Східної Європи у другій половині XIX ст. змушували великі маси єврейського населення переселятися до інших країн (Західна Європа), ті ж хто не знаходив місця на континенті, змушені були, здебільшого, через британські морські порти подорожувати далі на інші території та континенти (Північна та Південна Америка, Африка, Палестина) у пошуках кращої долі. Міграційні потоки єврейського населення у цей період за характером розподіляються на економічні й ідеологічні. Виразного ідеологічного забарвлення набула друга алія 1904-1914 рр.

Стислий огляд зарубіжної літератури щодо єврейських міжнародних і міжконтинентальних міграцій упродовж XIX – першої половини XX ст. свідчить про те, що дана тема знаходиться ще далеко від свого вирішення і вимагає подальшої розробки та нових розвідок.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ласінська М.Ю. Міжнародні та міжконтинентальні міграції євреїв за працею «Волтера Ф. Вілкокса "Інтернаціональні міграції"». *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: Збірник наукових праць: Історичні науки*. Вип. 3.37 (105). Миколаїв: МНУ, 2013. С. 170-174.
2. Ласінська М.Ю. Міжнародні та міжконтинентальні міграції євреїв у XIX ст. за працями В.В. Оболенського (Осинського). *Наукові праці: Науково-методичний журнал*. 2014. Т. 227. Вип. 215. Історичні науки. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2014. С. 77-82.
3. Ласінська М.Ю. До питання історіографії та історії міжконтинентальних міграцій єврейського населення з українських земель (наприкінці XIX – початку XX ст.). *Історичні Мідраші Північного Причорномор'я*. Миколаїв: Видавець П.М. Шамрай, 2015. Т. II. С. 16-26.
4. Ласінська М.Ю. Еміграція єврейського населення з українських земель наприкінці XIX – на початку XX ст. *Емінак: науковий щоквартальник*. 2015. № 1-2 (10) (січень-червень). С. 50-60.
5. Ласінська М.Ю. Життя у США євреїв-емігрантів з Російської імперії (кінець XIX – початок XX ст.). За Чарльзом Бернхеймером. *Історичні мідраші Північного Причорномор'я / Голов. ред. М.М. Шитюк*. Вип. V. Т. II. Миколаїв: Типографія Шамрай, 2016. С. 122-129.
6. Ласінська М.Ю. До питань вивчення міжконтинентальних міграцій євреїв Півдня України (XIX – на початку XX ст.). *Історичні мідраші Північного Причорномор'я / Голов. ред. М.М. Шитюк*. Вип. VI. Миколаїв: Типографія Шамрай, 2017. С. 295-300.
7. Ласінська М.Ю. До питання бібліографії досліджень міжконтинентальних та міжнародних єврейських міграцій наприкінці XIX – на початку XX століття. *Історичні мідраші Північного Причорномор'я / Голов. ред. М.М. Шитюк*. Вип. VII. Т. II. Миколаїв: Типографія Шамрай, 2018. С. 93-102.
8. Alroey G. An unpromising Land: Jewish migration to Palestine in the early twentieth century. Stanford, California: Stanford University Press, 2014. P. 1-20.
9. Benjamin Ben M. The Jewish Question. Its sure, easy, and immediate solution. Manchester, 1909. 9 p.
10. Jewish migration to South Africa: The records of the Poor Jews' Temporary Shelter, 1885-1914 / edited by Aubrey N. Newman, Nicolas J. Evans, J. Graham Smith, Saul W. Issroff. London: Courtesy of the Jewish Museum, 2006. 500 p.
11. Lasinska M. Intercontinental and International Jewish Migrations at the End of the Nineteenth and Beginning of the

Twentieth Centuries: The Historiography of the Problem. The 2018 Annual Conference of the Centre of Excellence in Estonian Studies «On the Move: Migration and Diasporas» (Nov 29th – Dec 1st 2018 Estonian Literary Museum, Tartu, Estonia). ELM Scholarly Press Tartu 2018. P. 60-61.

12. Memorandum. Freeland League for Jewish territorial

colonization for the consideration of the delegates at the international refugees conference at Evian. London, 1938. 7 p.

13. Parkers J.W. How Russian Jews came to the West. Toronto, Canada: The Committee on Jewish-Gentile Relationships, 1938. 16 p.

Lasinska Marianna

Jewish International and Intercontinental Migrations of the end of the 19th – the first half of the 20th Century on the Materials of Foreign Publications

In the late nineteenth – the first half of the twentieth century, Jewish intercontinental migrations became one of the central aspects of the political, economic, cultural and social development of the changing world. Taking into account the attention that migrants attracted to public discourse, foreign scholars researched them a lot. But the results of those researches in Ukraine are still unknown. Such are the main reasons for writing this paper.

The purpose of the work is to make a historiographic analysis of intercontinental Jewish migrations in the late nineteenth – the first half of the twentieth century and to recognize their importance and role for the economic, political, cultural, and social development of certain regions that became the objects of intercontinental migrations. The main objectives of this research are: to study the dominant paradigms in historiography, which determined both historical and socio-scientific approaches to the research of migrations; to study the status of Jews in the late nineteenth – the first half of the twentieth century, depending on their location; to get acquainted with the main reason and result of Jewish intercontinental migrations and their periodization; and so on according to the works of foreign scholars.

A great amount of literature is now available for those who are trying to write the history of Jewish international and intercontinental migrations over the last two hundred years in Israeli archival and library collections. Among them: libraries and databases of the Hebrew University of Jerusalem, the National Library of Israel, the Central Zionist Archives and the Central Archives for the History of the Jewish People Jerusalem, which keep archives of hundreds of Jewish communities from all over the world.

Keywords: *Jewish settlers, first and second aliyah, bibliography, intercontinental and international migration*

Надійшла до редакції / Received: 24.09.2018

Схвалено до друку / Accepted: 03.12.2018